

УДК 615.825

ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТИКО-ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анна ФАСТІВЕЦЬ

Полтавський інститут бізнесу

Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

Анотація. У статті визначено сутність компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти. Проаналізовано перелік соціально-особистісних, інструментальних, загальнонаукових та професійних компетенцій, формування яких передбачено галузевим стандартом підготовки фахівця фізичної реабілітації. Констатовано, що реалізація здоров'язбережної компетентності фахівця фізичної реабілітації можлива за умови володіння діагностико-прогностичними вміннями й навичками, які формуються на основі комплексу інтегрованих медико-біологічних знань.

Ключові слова: фахівець фізичної реабілітації, компетентність, компетентнісний підхід, професійна компетентність, діагностико-прогностична компетенція.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сьогодні компетентнісний підхід визнано одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій у розвинутих країнах світу. Науковці європейських країн пояснюють увагу до компетентнісного підходу тим, що саме набуття життєво важливих компетенцій може дати людині можливість орієнтуватися в сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти. Сьогодні в Україні компетентнісний підхід також визнано одним із напрямків модернізації освіти. Основна особливість компетентнісного підходу полягає в зміщенні акценту з нагромадження нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики.

Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації тісно пов'язана й зорієнтована на галузь педагогічної антропології, відповідно до положень якої фізичний реабілітолог працює у сфері залучення осіб із відхиленнями в стані здоров'я до оздоровлення й здорового способу життя, саморозвитку й самовдосконалення. Цілком зрозуміло, що тільки такий конкурентоспроможний сучасний фахівець-професіонал зможе в повному обсязі здійснювати різні види професійної діяльності: спортивно-педагогічну, рекреаційно-дозвільну, оздоровчо-реабілітаційну, освітньо-професійну, корекційну, організаційно-управлінську.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на яких ґрунтується автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Тема є плановою в структурі науково-дослідницької роботи кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка з вивчення проблеми "Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації системи освіти Полтавщини" (державний реєстраційний № 0111U000702). Окремі аспекти проблеми підготовки фахівців з фізичної реабілітації досліджували такі учені, як В.О. Кукса, А.М. Герцик, А.С. Вовканич, В.І. Завацький, Г.Е. Верич, О.Д. Дубогай, В.М. Мухін. Однак наукові розвідки зазначених авторів не охоплюють окреслену проблему в усій її багатогранності; зокрема, нерозробленими залишаються питання моделювання цілісної системи професійних компетентностей фахівця з фізичної реабілітації та технологій їх формування.

Формулювання мети дослідження. Метою статті є визначення сутності компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації під час їхнього навчання у вищому навчальному закладі на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти.

Методи та організація дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано комплекс методів дослідження, зокрема, теоретичних: історико-порівняльний і логічний; термінологічний; кількісно-якісний (бібліометрія); когнітивний; узагальнення; абстрагування; аналізу і синтезу; моделювання; аналіз продуктів діяльності; вивчення документів (для уточнення і модифікації понять, виявлення стану розробленості проблеми); емпіричних: спостереження, опитування, донозологічна діагностика.

Виклад основного матеріалу з аналізом отриманих наукових результатів. Аналіз кваліфікаційної характеристики професії „фахівець з фізичної реабілітації”, викладеної у доповненнях і змінах до Довідника кваліфікаційних характеристик, дозволив визначити сутнісну специфіку професійних функцій фахівця з фізичної реабілітації, що полягає в здійсненні реабілітаційних заходів для усунення, припинення або зменшення болю, відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, фізичної самостійності та активності, оптимального фізичного стану та кондиції осіб (дітей та дорослих) з порушеннями опорно-рухового апарату, ортопедичними вадами, побутовими та професійними травмами, наслідками неврологічних, серцево-судинних, респіраторних та інших захворювань, людей похилого віку з віковими ускладненнями” [4, с. 16].

У словнику «Професійна освіта» поняття «компетентність» визначено як сукупність знань й умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [8].

Компетентнісний підхід – спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетенцій особистості [7, с. 73].

Поняття “компетентнісний підхід” розуміють як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових і предметних компетентностей особистості. Результатом цього процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Компетентнісний підхід у системі вищої освіти пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості студента й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання певного комплексу завдань [1].

Одним із головних завдань професійної освіти є формування ключових компетенцій, які необхідні для будь-якої професійної діяльності. Експерти Ради Європи вказують на ключові компетенції, яких повинні набути сучасні випускники вищих навчальних закладів професійної освіти: соціальні компетенції – брати участь у прийнятті спільних рішень, функціонуванні та поліпшенні демократичних інститутів, урегульовувати конфлікти ненасильницьким шляхом; комунікативні компетенції – толерантність, вміння спілкуватися; міжкультурні компетенції – розуміння відмінностей, розуміння один одного, здатність жити з людьми різних культур, мов, релігій; інформаційні компетентності – володіння комп'ютерною грамотністю, здатність оволодіти новими технологіями в професійній галузі; навчальна компетентність – здатність навчатися впродовж усього життя, що є основою безперервної професійної освіти [7, с.69].

Упровадження компетентнісного підходу як засобу модернізації змісту вищої освіти зумовлює визначення конкретного переліку і змісту ключових компетенцій випускників вищих навчальних закладів, які вказані в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця фізичної реабілітації; встановлення відповідності базових компетенцій із професійно-орієнтованими дисциплінами; відбору змісту дисциплін, що забезпечить формування й розвиток компетентностей; розробки системи контролю за їх формування [5, с.47].

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу (ОКХ) є галузевим нормативним документом, в якому узагальнюється зміст вищої освіти, тобто відображаються завдання вищої освіти та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей [3].

Галузевим стандартом підготовки фахівця фізичної реабілітації передбачено формування соціально-особистісних, інструментальних, загальнонаукових та професійних компетенцій.

У професійній підготовці фізичних реабілітологів у центр уваги повинні бути поставлені вчення про здоров'я, адаптаційні реакції і резистентність організму; розробка нової методології фізичної реабілітації, що визначає тісний взаємозв'язок і взаємодію її теоретичних положень з їх практичною реалізацією в умовах спеціального психомоторного тренінгу; удосконалення навичок лікувального комплексного психофізичного тренування; формування знань про сучасні методи донозологічної діагностики в практиці масових обстежень населення; комп'ютерне моделювання тестових програм оцінювання рівня здоров'я, його ушкодження, фізичної підготовленості реабілітантів; моніторинг здоров'я різних вікових груп [6, с. 45].

Аналіз стану підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації, який здійснила Т.М. Бугеря, засвідчив, що сучасний процес професійної підготовки майбутнього фізичного реабілітолога набуває ефективності за умови використання системного, діяльнісного, інтеграційного, аксіологічного, синергетичного підходів [1, с.11].

Професійна компетентність фахівця з фізичної реабілітації, на думку Л.Б. Волошко, розглядається як особистісно-професійна характеристика, що містить три компоненти: когнітивний – професійні знання; операційно-процесуальний – спеціальні фахові вміння та навички; аксіологічний – інтеріоризовану систему професійних цінностей реабілітаційної діяльності, професійно значущі особистісні якості [2, с. 106].

Реалізація здоров'язбережної спрямованості компетентності фахівця фізичної реабілітації можлива за умови володіння, передусім, діагностико-прогностичними вміннями й навичками, що належать до складу соціально-особистісних і професійних компетентностей і формуються на основі комплексу інтегрованих природничо-наукових знань. Діагностичний контроль за фізичним розвитком є невід'ємною складовою навчального процесу та медичного обслуговування, містить заходи, спрямовані на оптимізацію, безпеку та ефективність фізичної культури. Комплексний діагностико-прогностичний контроль є комплексним компонентом педагогічного процесу, забезпечує своєчасне визначення рівня функціональних можливостей організму, адекватність фізичних навантажень, раннє виявлення ознак хвороб і ушкоджень.

Важливість діагностичної і прогностичної діяльності фахівця фізичної реабілітації зумовлює необхідність формування діагностико-прогностичної компетентності. Діагностико-прогностичну компетентність ми визначаємо як інтегративну властивість особистості, яка має складну системну організацію і є сукупністю, взаємодією і взаємопроникненням діагностичного й прогностичного компонентів, ступінь сформованості яких відображає готовність і здатність майбутнього фахівця фізичної реабілітації використовувати сучасні методики оцінювання функціонального стану в процесі збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я особистості або групи людей.

Прогностичний компонент компетентності фахівця фізичної реабілітації передбачає вміння визначити напрямок своєї діяльності, її конкретні завдання і завдання на кожному етапі реалізації здоров'язбережних технологій; передбачати кінцевий результат управління навчально-тренувальним процесом; прогнозувати результати цього процесу; володіння прогностичними методиками; висунення гіпотез, їх підтвердження чи спростування тощо. Діагностичний компонент передбачає вміння аналізувати явища в їх динаміці; осмислювати роль кожного елемента у структурі цілого і у взаємодії з іншими.

Висновок. Дослідження практичного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації виявило, що від того наскільки фахівці фізичної реабілітації володіють професійною майстерністю, знаннями та вміннями, отриманими в процесі професійної підготовки, залежить якість їхньої професійної діяльності та рівень готовності до здоров'я збереження. Тому найбільш пріоритетного характеру у сфері вищої освіти набуває компетентнісний підхід, який спрямований на досягнення кінцевої мети освіти: перехід від теоретичних знань до фахової компетентності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці компетентнісно-інтеграційної моделі формування діагностико-прогностичної компетентності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації в єдності системи особистісних і професійних якостей і компетенцій фахівця, технологій міжпредметної інтеграції природничо-наукових компетентностей.

Список літератури

1. Бугеря Т. М. Використання міжпредметних зв'язків в удосконалюванні навчальної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Т. М. Бугеря // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2006. – № 3. – С. 10 – 12.
2. Волошко Л. Б. Роль медико-біологічних дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 34. – С. 104 – 107.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика програма «бакалавр» за спеціальністю 6.010203 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» : Галузевий стандарт вищої освіти. – офіц. вид. – [Введ. 01.09.2010.] – К. : Мін. осв. Укр, 2010. – 40 с.
4. Доповнення та зміни № 1 до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників: Міністерство праці та соціальної політики України, Центр продуктивності. – Краматорськ, 2000. – С. 16 – 18.
5. Драч І. І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти / І. І. Драч // Проблеми освіти. – 2008. – № 57. – С. 44 – 47.
6. Д'яченко Т. В. Акмеологічний підхід у дослідженні проблем професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах / Т. В. Д'яченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2008. – № 1. – С. 42 – 46.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К., 2004. – 112 с.
8. Професійна освіта : словник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін.]; за ред. Н. Г. Ничкало. – К., 2000. – 380 с.
9. Сисоєва С. О. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю / Сисоєва С. О. // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : зб. матеріалів Міжнар. наук-практ. конф., 22-24 квіт., 2009 р., Житомир / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – К. : 2009. – 800 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ДИАГНОСТИКО-ПРОГНОСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ

Анна ФАСТОВЕЦ

Полтавский институт бизнеса

Международного научно-технического университета имени академика Юрия Бугая

Аннотация. В статье определена сущность компетентностного подхода к подготовке будущих специалистов физической реабилитации на современном этапе развития системы высшего образования. Проанализирован перечень социальноличностных, инструментальных, общенаучных и профессиональных компетенций, формирование которых предусмотрено отраслевым стандартом подготовки специалиста физической реабилитации. Констатируется, что реализация здоровьесохраняющей компетентности специалиста физической реабилитации возможна при условии владения диагностико-прогностическими умениями и навыками, которые формируются на основе комплекса интегрированных медико-биологических знаний.

Ключевые слова: специалист физической реабилитации, компетентность, компетентностный подход, профессиональная компетентность, диагностико-прогностическая компетенция.

**THE FORMATION OF DIAGNOSIS AND PROGNOSIS COMPETENCE
OF PROSPECTIVE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION**

Anna FHVASTIVETS

Poltava Institute of Business

the Branch of International Yu. Buhai Scientific-Research University

Abstract: The content of competence approach to the training of prospective specialists in physical rehabilitation at the present development stage of the higher education system is determined in the article. It analyses the list of social, instrumental, general-scientific and professional competence, formation of which is predetermined by the training standards for in specialists of physical rehabilitation. It is stated that realization of the health preservation competence by specialist in physical rehabilitation is possible due to the diagnosis and prognosis skills formed on the basis of integrated knowledge in medicine and biology.

Key words: specialist in physical rehabilitation, competence, competence approach, diagnosis and prognosis competence, professional competence.